

Pregledni znanstveni članek Review scientific paper (1.02)
Besedilo prejeto Received: 27. 2. 2023; Sprejeto Accepted: 17. 5. 2023
UDK UDC: 929Gandi:2(540)
DOI: 10.34291/Edinost/78/01/Hribar
© 2023 Hribar & Osredkar CC BY 4.0

Peter Hribar in Mari Jože Osredkar

Gandijeva satjagraha

Gandhi's Satyagraha

Izleček: V prispevku predstavljamo vpliv religije na revolucionarno gibanje, ki je Indijo v prejšnjem stoletju pripeljalo do politične samostojnosti. Največ zaslug za spremembe ima Mohandas Karamchand Gandhi, ki je s satjagraho brez nasilja dosegel politične spremembe. Po predstavitvi izraza satjagraha avtorja orišeta Gandijevo življenje in njegov duhovni razvoj, ki mu je omogočil nenasilno razmišljanje in delovanje. Tu so izpostavljeni viri njegove duhovnosti: *Bhagavad-gita*, Biblija in proza Leva Tolstoja. Prav tako pa je nanj vplivala džainistična verska praksa, predvsem načelo ahimse, ki jo je prakticirala Mohandasova mati. Prispevek se zaključí z orisom vpliva satjagraha v Indiji in zunaj nje po Gandijevi smrti.

Ključne besede: Gandhi, satjagraha, Indija, revolucija, nenasilje

Abstract: *In this paper, we present the influence of religion on the revolutionary movement that led India to political independence in the last century. The most credit for the changes has Mohandas Karamchand Gandhi, who achieved political changes through satyagraha without violence. After introducing the term satyagraha, the authors outline Gandhi's life and his spiritual development, which enabled him to think and act nonviolently. The sources of his spirituality are highlighted as the Bhagavad-gita, the Bible and Leo Tolstoy's prose. He was also influenced by Jain religious practice, especially the principle of ahimsa practiced by Mohandas' mother. The paper concludes with an outline of the influence of satyagraha in India and beyond after Gandhi's death.*

Keywords: *Gandhi, satyagraha, India, revolution, nonviolence*

Uvod

V prispevku bomo predstavili indijskega politika, ki ga poznamo pod imenom Mohandas Karamchand Gandhi. Osredotočili se bomo na njegov izvirni način spreminjanja družbe in politike, ki je pripeljal do ustanovitve sodobne Indije. Zgodovina nas namreč uči, da se je družba v preteklosti spreminjala z evolucijo ali z revolucijo. Ljudje so lahko čakali, da bo do sprememb prišlo zaradi zorenja posameznikov in zrelosti družbe, lahko pa so prijeli za orožje in z nasiljem spremenili družbeno ureditev. Gandhi

se ni zgledoval po nasilnih revolucionarjih, pa tudi ni želel ostati »križem rok«. Izhajajoč iz svojega verskega prepričanja, se je odločil, da bo družbeno ureditev spremenil z nenasiljem. Njegovo dejavnost bi lahko imenovali revolucija nenasilja. On pa jo je imenoval satjagraha.¹

Naš namen je pokazati, kako lahko versko prepričanje vpliva na politične spremembe. Zato bomo v prispevku predstavili Gandija z vidika satjagrahe. Najprej bomo razložili izvor in pomen izraza. Nato bomo spregovorili o Gandijevem življenju in o njegovem duhovnem razvoju. Na koncu bomo razmišljali, koliko je satjagraha aktualna po Gandijevi smrti.

1 Izvor in pomen izraza satjagraha

Gandi je dolgo razmišljal, kako bi z eno besedo poimenoval dejavnost, ki ni bojkot ne stavka in tudi ne zgolj civilna nepokorščina. Ko je leta 1906 bival v Južni Afriki, je Mohandas v tamkajšnjem časopisu *Indian Opinion* objavil natečaj za iskanje besede, ki bi izrazila njegovo prizadevanje za spremembe v družbi. Na natečaju je zmagal njegov nečak Maganlal Gandi, ki je predlagal besedo »satagraha«. (Attali 2007, 135) Beseda etimološko izvira iz sanskrta in je sestavljena iz dveh izrazov: »sat« pomeni »biti«, »agraha« pa pomeni »vztrajanje« ali »trdno se nečesa držati« (*Splošni religijski leksikon* 2007, 1088). Pomen Maganlalove skovanke bi bil »vztrajnost v pravilnem delovanju«. Gandiju je bil izraz všeč, vendar je dodal črko »y« in »satagraha« spremenil v »satyagraha«, s tem pa se pomen besede nekoliko spremeni. (Attali 2007, 135) Besedo »satya« prevajajo kot »resnica«, »agraha« pa, kot smo že omenili, pomeni »vztrajanje« ali »trdno se nečesa držati«. Z besedo satjagraha danes mnogi opredeljujejo Gandijevo etično načelo, torej pomeni »držati se resnice v besedah, mislih in dejanjih« (*Splošni religijski leksikon* 2007, 1088). Za prevajanje svetih besedil je najpomembnejša »prevajalčeva etika« (Skralovnik 2021, 49), aplikativno je torej satjagraha odraz Gandijeve etike. Novo besedo je namreč Gandi izpeljal iz besede »satya«, torej »resnica«, ki je postala temeljni in glavni vodnik skozi njegovo celotno življenje. Etika in resnica pa sta zelo blizu druga drugi. »Etike

1 Črkovanje povzemamo po *Splošnem religijskem leksikonu*, ki ga je leta 2007 v slovenščini izdala založba Modrijan, in namesto črke »y« uporabljamo slovensko črko »j«.

ne zanimajo navade, ki bi družbi omogočile preživetje, ampak ravnanje v skladu s tem, kar je etično prav in dobro samo po sebi – in ni odvisno od posameznika, časa in prostora; tu merilo ni korist, ampak resnica. Iz tega se razvije avtonomna misel o dejanjih, ki počlovečujejo.« (Petkovšek 2021, 993) Gandhi je zapisal: »Oklepamo se resnice in satjagraha je sila resnice, resnica pa je duša ali duh, zato je znana kot sila duše. Izključuje uporabo nasilja. Satjagraha ni zasnovana kot orožje šibkih (pasivni odpor), ni fizična, ampak duhovna sila!« (Gandhi 2000, 98) Osebo, ki prakticira satjagraho, v Indiji imenujejo satjagrahi.

V začetnem obdobju svojega prizadevanja za spremembe v družbi se je Gandhi zelo trudil, da bi teoretično razložil satjagraho, njene zasnove, njene prakse in njene meje. To je štel za svojo dolžnost. Zato je leta 1915 ustanovil Satjagraha ašram² v Ahmedabadu, glavnem mestu Gudžarata. Nastala je meniška skupnost, v kateri je Gandhi poskrbel za vse. »Udeleženci so se preživljali z ročnimi deli, ob določenih urah so imeli skupne molitve, v ašramu so ustanovili noviciaško šolo, poskrbel je za duhovno vodstvo, med menihi je obstajala hierarhija, vsi pa so naredili zaobljube, da se bodo pustili vedno voditi resnici, da bodo vedno izbrali nenasilje, da bodo živeli v spolni čistosti, uboštvu in da se ne bodo nikoli prepustili strahu.« (Lassier 2000, 61) Prehrana je bila precej borna in vegetarijanska. Izbrali so življenje v molitvi in služenju drugim (Nicholson 1995, 26). Predvsem pa so si prizadevali živeti kot ena družina in izničevati svojo sebičnost (Gandhi 2010, 485). Gandhi je poudarjal, da satjagraha ni filozofija, ampak življenjska tehnika za rešitev problema, ki mora vedno temeljiti na resnici in ne sme nikomur škodovati. V bistvu je satjagraha nenapisan zakon, ki je univerzalen in ga je mogoče uporabiti kjerkoli in kadarkoli.

Gandhi je poskrbel za podrobnejšo razdelitev satjagrahe na dva dela: nesodelovanje z vlado in državljanska neposlušnost. Nesodelovanje z vlado Gandiju pomeni množično zavračanje pokornosti vladi na oblasti, državljanska neposlušnost pa mu pomeni skrajnost, zadnji izhod. Gandhi podrobneje pojasni, kaj si predstavlja pod pojmom nesodelovanja: »Sodelovanje je dolžnost le tako dolgo, dokler oblast varuje našo čast, prav tako pa je nesodelovanje dolžnost, kadar vas oblast te časti oropa,

2 Skupnost moških, ki se posveča duhovnemu življenju.

namesto da bi jo varovala. Nesodelovanje načeloma ne krši postavljenih zakonov!« (Gandi 2000, 118) Druga oblika satjagrahe, ki je tudi bolj znana in razširjena, je državljanska neposlušnost, ki v imenu resnice že v svojem bistvu vključuje kršenje od človeka postavljenih zakonov. Gandi je dobil v roke knjigo *Civil disobedience*,³ ki jo je leta 1849 napisal ameriški politični aktivist Henry David Thoreau. Bil je zelo kritičen do ameriške družbe 19. stoletja in v omenjenem eseju poziva k odporu proti nepravični državni ureditvi. Američan je študiral in kasneje predaval na Harvardu in se je navdihoval iz hindujske *Bhagavad-gite*. Bil je prepričan, da se človek nikoli ne sme upogniti pred prisilo oblasti (Attali 2007, 129). Thoreaujeve ideje so zelo vplivale na Gandija, ki se je čedalje bolj zavedal, da so za uspeh satjagrahe nujno potrebne žrtve. Mislimo na trpljenje tistih, ki nenasilno protestirajo, na neizogibne zaporne kazni in celo na izgubo življenja. (Gandi 1969, 76) Tudi Gandi je kasneje napisal knjigo, v kateri je razvil svojo idejo o potrebnosti civilne nepokorščine (2019).⁴ Gandiju je bila »satjagraha kakor indijski figovec, ki ima neštete veje. Ena izmed teh vej je državljanska neposlušnost, satya (resnica) in ahimsa (nenasilje) pa skupaj sestavljata matično deblo.« (Gandi 2000, 78)

Gandijeva modrost je šla še korak dlje in razvila tako imenovano reprezentativno satjagraho. To je individualni demonstrativni post, ki ga je Gandi pogosto prakticiral. 6. decembra 1913 je prvič gladovno stavkal (Attali 2007, 172). Bil je prepričan, da bo njegov post okreplil učinek satjagrahe množice zoper nasprotnike. Gandi trdi, da mora satjagraho vedno spremljati pozitiven predhodni načrt konstruktivnega dela, kajti le s takim načrtom je možno najti pozitivno in kreativno obliko rešitve konfliktnega položaja. Tak načrt naj bi predstavljal pot do resnice in pravične družbe. (Vrbančič 2008, 19)

Gandi je dal prav poseben poudarek štirim bistvenim lastnostim satjagrahe, to so pogum, potrpljenje, samozaupanje in odpoved osebnemu pohlepu. Ni dopuščal trditve, da je satjagraha orožje samo za izbranec. Zaradi enostavnosti tega gibanja navadnemu človeku ni bilo težko razumeti

3 Knjiga je prevedena v slovenščino in jo je leta 2016 z naslovom *Državljska nepokorščina* izdala založba LUD Šerpa.

4 Knjiga nam je bila dostopna v francoskem jeziku: *Du devoir de désobéissance civile*.

njegovega bistva in sodelovati v njem. Večinoma pa je Gandhi svoje osebno vodstvo vselej oprl na dobro organizirano širše vodstvo, ki so ga sestavljali njegovi nenasilju popolnoma predani satjagrahiji, od katerih pa nikoli ni zahteval, da se podvržejo strogi moralni in fizični disciplini, kakršni je bil podvržen on sam. (Brock 1983, 26)

Satjagraha in Gandhi osebno sta postajala čedalje večja in pomembna sila, saj mu je uspelo, da se je različnih satjagrah udeleževalo vedno več ljudi, predvsem nepismenih kmetov in preprostih delavcev, ki so tvorili glavnino indijske populacije. Seveda pa je naraščala tudi verjetnost in nevarnost nasilnih izbruhov in posledično uničenja vsega, kar je satjagraha predstavljala. Da bi Gandhi lahko v kar največji meri preprečil to nevarnost, je poskrbel za izbor in predhodno »šolanje« izbranih prostovoljcev – voditeljev gibanja, najpomembnejša pa je bila decentralizacija vodstva, in sicer tako, da so se organizirala »sekundarna vodstva«, ki so jih sestavljali dobro poznani posamezniki z izvrstnim poznavanjem težav in potreb ljudstva, kar je zagotavljalo prepotrebno zaupanje udeležencev satjagrahe. (Gandhi 2010, 573)

2 Pomembna obdobja v Gandijevem življenju

Mohandás Karamchand Gándhi je bil rojen 2. oktobra 1869 v Porbandaru (Sudanapurju) v Gujaratu,⁵ ki leži severno od Bombaya. Družina Gandhi je pripadala kasti vajšijev⁶ in podkasti banija, ki je bila v svojem okolju zaradi doslednega upoštevanja moralnih vrednot zelo spoštovana. Vajšiji so po tradicionalnih pravilih kastnega sistema poljedelci in trgovci. Zato so bili tudi Gandiji znani kot trgovci z začimbami. (Lassier 2000, 7) Mohandasova mati Putlibai je bila četrta žena očeta Gandija, Mohandas pa je bil njen četrti otrok. Mati je prakticirala džainistične verske predpise: veliko posta, strogo vegetarijanstvo in spoštovanje ahimse. (Attali 2007, 28) Mohandas ni bil džainist, izražal je pripadnost hinduizmu. Pa vendar ga je materina verska praksa zaznamovala za vse življenje. Zaradi tedanjih običajev se je

5 Guyarat je ena najstarejših kultur v Indiji, tam govorijo jezik guyarati, ki izvira iz sanskrta (Attali 2007, 25).

6 Hindujska družba se deli na štiri glavne kaste. Brahmanska kasta je najpomembnejša, v drugi kasti so kšatriji, sledijo vajšiji in nato šudri. Te štiri glavne kaste imajo na stotine podkast. Veliko ljudi pa ni uvrščenih v kaste in so zato »nedotakljivi«, ker so obredno nečisti. Imenujejo se daliti.

poročil zelo mlad, imel je 14 let, njegova žena Kasturbaj pa je bila nekaj mesecev starejša od njega. (Lassier 2000, 9) Poroke otrok so bile za tisti čas nekaj običajnega. Kljub svojemu uspešnemu in dolgoletnemu zakonu pa je kasneje Gandhi prakso poročanja otrok obsodil (Gandi 2010, 29). Čeprav poročen, je Gandhi moral obiskovati šolo, kjer so mu kakor »versko resnico vcepili v glavo, da je vse, kar prihaja iz Anglije, vredno več od tega, kar je v Indiji« (Lassier 2000, 10). Morda je prav to vplivalo tudi na njegovo prepričanje, da je angleška diploma vredna več od indijske; kljub nasprotovanju in ženinim solzam je Gandhi 4. septembra 1888 z ladjo na parni pogon odpotoval v Anglijo. (Attali 2007, 48) Zanimivo je, da se ni zmozel povsem vklopiti v angleški način življenja, kar se je velikokrat manifestiralo skozi njegov kasnejši odnos do življenja v takratni Indiji. Kasneje pa je tudi spoznal, da ga njegov angleški študij ni nič poučil o indijskem in islamskem pravu. (67) V Londonu je končal študij prava in se 7. julija 1891 vrnil v Indijo. Po dvajsetih mesecih bivanja s svojo družino je spet odpotoval. Ženo in dva sinova je pustil v Rajkotu in leta 1893 našel delo v Durbanu v Južni Afriki. Načrtovana 12-mesečna odsotnost se je razvlekla na 21 let. (Nicholson 1995, 14; Attali 2007, 71) V Južni Afriki je postal zastopnik muslimanske družbe Abdullah Duda s sedežem v Pretoriji. Že prvi teden je na lastni koži izkusil rasizem (Attali 2007, 81) in se odločil, da se bo boril za pravice Indijcev, živečih v Južni Afriki. V tem času je organiziral veliko kampanjo proti rasni diskriminaciji, s katero je nameraval izboljšati položaj svojih rojakov, ki jih je tedanja bela oblast prezirala, enako kot Afričane. Zaradi okoliščin se je za kratko obdobje vrnil v Indijo, toda leta 1896 je ponovno odpotoval v Južno Afriko; tokrat ga je družina spremljala. V tem obdobju je bil zelo delaven v prizadevanjih za socialne in politične pravice svojih rojakov iz najnižjih kast, pa tudi njegov življenjski nazor se je začel spreminjati (104). Odločil se je, da se bo usmeril k preprostemu načinu življenja, in kupil farmo v Natalu. Pogosto se je tudi različno dolgo postil. (Felc 1999, 73)

Leta 1906 se je odločil za brahmačarjo⁷ in za prostovoljno uboštvo, kar je precej zaznamovalo njegovo nadaljnje življenje in delo. V tem obdobju je na podlagi ahimse ustvaril, poimenoval in razvijal svoj koncept borbe proti nasilju z uporabo nenasilja. Zaradi satjagrahe je pogosto

7 Spolna vzdržnost.

zašel v spore s tedanjimi oblastniki v Južni Afriki; nekajkrat je bil obsojen in zaprt. Kasneje je razvil obširno korespondenco z ruskim pisateljem Levom Tolstojem. Tedaj je tudi opustil evropska oblačila in začel nositi dhoti, tradicionalno indijsko oblačilo, spredeno iz indijskega bombaža. (Ule 2010, 637)

Leta 1915 se je dokončno vrnil v Indijo, kjer ga je veliki indijski pesnik Rabindranath Tagore poimenoval Mahatmaji – Mahatma, kar pomeni »velika duša«, ki v najkrajši obliki najbolje opiše Gandijev osebni značaj (Felc 1999, 75). V Južni Afriki pridobljene izkušnje in dobro poznavanje indijske duše so mu omogočili doseči in obvladati množice v njihovem odporu, duhovni rasti ter ozaveščenosti. Začel je govoriti o novem človeku, svobodnem Indijcu, in osvoboditvi iz kolonialnih spon. (Gandi 2010, 635) Tako je položil temelje procesom, ki so kasneje privedli do osamosvojitve Indije izpod angleške kolonialne oblasti. Leta 1920 je Gandi postal dominantna politična figura, saj mu je uspelo prepričati kongres, katerega član je bil, da sprejme vsa njegova politična razmišljanja in hotenja, temelječa na satjagrahi. Zavedal se je, da je začel kompleksen in nepovraten proces, ki bo Indijo, v kateri sta vladali revščina in socialna nepravilnost, prej ali slej pripeljal do samostojnosti. (Privat 1997, 176–177)

Leta 1921 je indijski kongres izglasoval splošno nenasilno kampanjo državljanke neposlušnosti, ki jo je vodil Gandi s protestnimi shodi in postom (Vrbančič 2008, 4). Leto kasneje se je Indija spopadla z novim problemom. Med hindujci in muslimani, ki so dotlej živeli v slogi, so izbruhnili verski spori. Gandi je takoj sprevidel, kakšna nevarnost grozi Indiji, vendar je bil nemočen. Spori med obema velikima verskima skupinama so leta 1947, ko se je podcelina osvobodila angleške kolonialne oblasti, pripeljali do odcepitve Pakistana od Indije. Indija je bila sicer končno neodvisna, toda razdeljena. Marsikje po nekoč enotni Indiji so divjali hudi spopadi in vsi Gandijevi pozivi k miru so bili brez učinka. 13. januarja 1948 je Gandi začel svoj zadnji post in je molil za enotno Indijo. 30. januarja, ko je obiskal hindujske vernike na množičnem shodu v Pooni, ga je ustrelil Nathuram Godse, 35-letni hindujski skrajnež. Gandijeve poslednje besede so bile: »O Bog!« (Ule 2010, 636)

3 Gandijev duhovni razvoj

V svojem otroštvu Gandi ni bil »goreč« vernik. V avtobiografiji razlaga, da je kot otrok imel stike z verniki različnih verstev in se naučil strpnosti do njih. Že v otroštvu se je srečal tudi s kristjani, omenja pa slabo izkušnjo z nekaterimi posameznimi kristjani. (Gandi 2010, 57) V času dozorevanja je začutil odpor do ateizma in se je začel čedalje bolj posvečati branju verskih knjig ter se tako poglobljal v glavne in pomembne svetovne religije. Čim bolj je odraščal, tem bolj se je zavedal pomena vere za osebno in družbeno življenje in prepričan je bil, da ga je Bog skozi življenjske preizkušnje in kočljive situacije vselej obvaroval; molitev je imel za nepogrešljivo ter univerzalno sredstvo za umiritev svojega duha. (Gandi 2010, 101-102)

Gandijeva »mirna« in »nenasilna« revolucionarna drža ima tri vire. »Pod vplivom Biblije, *Bhagavad-gite*⁸ in Tolstojevih besedil je dozorela Gandijeva osebnost, ki jo danes občuduje ves svet.« (Lassier 2000, 33) Ko je namreč Gandi prebral govor na gori v petem poglavju Matejevega evangelija, so se Jezusovi blagri »dotaknili njegovega srca« (33). Takole je zapisal: »Ko sem prebral: Ne upirajte se hudobnežu, ampak če te kdo udari po desnem licu, mu nastavi še levo, ali: Ljubite svoje sovražnike in molite za tiste, ki vas preganjajo, sem bil neskončno srečen.« (Gandi 1933, 161) To je bila nepričakovana potrditev življenjskega gesla, ki je bila vtisnjena v Gandija od njegovega otroštva: »Dati kozarec vode v zameno za kozarec vode ni nič posebnega; prava veličina je v vračanju dobrega za zlo.« (161) »Branje Matejevega evangelija je bilo odločilno v Gandijevem duhovnem dozorevanju. Od tedaj je postalo Sveto pismo ena od knjig, od katerih se ni ločil.« (Lassier 2000, 33) Gandi je bil hindujec, vendar se je zelo zanimal za druga verstva in v nekem trenutku »sanjal o univerzalni religiji ljubezni, svetovnega bratstva, ki bi bila sprejemljiva za vse vernike« (34). Toda v toku svojega duhovnega dozorevanja se je vrnil h koreninam verovanja svojih prednikov. V Angliji se je Gandi pridružil Društvu londonskih vegetarijancev in Teozofskemu društvu, ki ga je ustanovila ruska mistikinja Helena Blavatsky. (Attali 2007, 58) Jacques Attali omenja zanimiv podatek iz časa Gandijevega študijskega bivanja v Evropi. Teozofi so ga

8 *Bhagavad-gita* je hindujska sveta knjiga, napisana v 700 verzih. Čeprav je samostojen spis, je v bistvu del Mahabharate, starodavnega epa, ki je napisan v sanskrtu.

na nekem srečanju prosili, da jim podrobno predstavi vsebino *Bhagavad-gite*. Predvidevali so, da jo kot Indijec dobro pozna. »Gandi pa se je čutil ponižanega, ker je moral priznati, da je še ni prebral.« (59) Takoj se je lotil branja v angleškem jeziku in je bil nad njo navdušen; nanj je naredila močan vtis in jo je sprejel kot najpopolnejšo knjigo za spoznavanje resnice (59). Branje *Bhagavad-gite* je bilo v nadaljevanju odločilno za njegovo vrnitev k hindujskemu izvoru. »Od verza do verza je spoznaval, da noče sovražiti nobenega bitja, da se želi osvoboditi slehernega egoizma, da želi biti mil in potrpežljiv, kljub trpljenju, ki ga lahko zadene.« (Lassier 2000, 35) Evangelij in *Bhagavad-gita* sta postala stalna vodnika njegovih misli in dejanj. Tretji vir Gandijevega dozorevanja pa so bili spisi Leva Nikolajeviča Tolstoja, predvsem pa roman *Vojna in mir*.

Poleg omenjenih virov je na Gandijev duhovni razvoj pomembno vplivala tudi materina džainistična verska praksa. Mati je bila s svojo pobožnostjo Mohandasu zgled in bila je oseba, ki je najbolj vplivala na njegovo spoštovanje do vseh oblik življenja ter na idejo o nenasilju in miroljubnosti v odrasli dobi. (Nicholson 1995, 11) Ključna ideja džainizma⁹ je »ahimsa«, izraz v sanskrtu, ki ga lahko prevedemo z nenasilje: 'a' pomeni 'ne', 'himsa' pa pomeni 'ubijanje' (Attali 2007, 28). Druga značilnost džainistične duhovnosti pa je stroga askeza. Gandi je bil pravi in dosledni asket v posvetnem in duhovnem življenju. Bil je zapriseženi vegetarijanec, glavnino njegove prehrane je predstavljalo ceneno sadje. Odlikovala ga je neverjetna skromnost, čemur je podredil tudi svojo družino. Bil je tudi dosledno pošten in predan svojemu delu. S svojo neomajno zavezanostjo k resnici in s svojim strogim nenasiljem, predvsem pa z modrostjo je popolnoma osvojil široke indijske množice. Ugotovimo lahko, da se je hitro zavedel, kakšno moč zanj pomenita samokontrola in dosledno spoštovanje življenjskih načel, ki si jih je sam postavil. (Gandi 2010, 367) V zrelih letih se je v dogovoru z ženo držal zaobljube spolne vzdržnosti, katere smisel je v popolnem nadzoru občutij v mislih, besedah in dejanjih in predstavlja najvišji ideal hindujskega vernika. (Gandi 2010, 261) Leta 1908 je imel po bivanju v zaporu zaradi državljanske neposlušnosti idealno priliko živeti po pravilih, ki so se natanko ujemala z načeli brahmačarje. Tedaj je tudi ugotovil, da je za dosledno samokontrolo nujno potreben post, ki ga je v

9 Džainizem vstopa v stik s svetim preko pravila: Živi, pusti živeti in imej rad vse ter vsem služi (*ahimsa*).

svojem kasnejšem političnem delovanju pogosto učinkovito uporabljal. Zelo pomembna je tudi ugotovitev, da je sprejetje brahmačarje in njeno dosledno spoštovanje pri Gandiju zgradilo trden značajski okvir, po katerem je postal tako prepoznaven. (Ule 2010, 647–648)

4 Satjagraha po Gandijevi smrti

Gandi ni dobil Nobelove nagrade za mir,¹⁰ po mnenju mnogih pa je med ljudmi, ki so najbolj zaznamovali 20. stoletje, na drugem mestu – takoj za Albertom Einsteinom. Zato je Generalna skupščina Združenih narodov 15. junij 2007, njegov rojstni dan, izbrala za mednarodni dan nenasilja. (Attali 2007, 560) Gandi je prvi, a ne zadnji, ki je satjagraho prakticiral kot politično revolucionarno dejavnost. Naj omenimo dva njegova najbolj znana posnemovalca zunaj Indije. Martin Luther King se je v svojem boju za državljanske pravice Afroameričanov pogosto sklical na satjagraho. Dejal je: »Kristus mi je navdihnil duha in motivacijo, Gandi pa metodo boja za svobodo!« (Attali 2007, 560–561) Pri svojem delu je uspešno uporabljal kombinacijo Jezusove zapovedi ljubezni do sovražnikov (Mt 5,44) in gandijevske metode nenasilnega odpora – satjagrahe. Prav tako je Gandija občudoval Nelson Mandela, ki se je boril za pravice Afričanov in proti apartheidu v Južni Afriki. Ob primerjanju njegove življenjske poti z Gandijevo hitro opazimo, da se kljub nekaterim skupnim karakteristikam močno razlikujeta. Mandela je bil vsekakor močnejši in predvsem ostrejši v svojih političnih odločitvah, tudi uporaba nasilja v odločilnih trenutkih mu ni bila tuja. O satjagrahi pri Mandeli zato ne moremo govoriti. Pa vendar se je postavil na stran zatiranih. (Attali 2007, 562) Vsekakor pa v njegovem delovanju najdemo zelo veliko podobnosti z dr. Kingom v Ameriki. Pozornejšemu opazovalcu ne uide spoznanje, da velike ideje vedno zahtevajo vodstvo velikega človeka: to so ljudje kot Mahatma Gandi, Martin Luther King in Nelson Mandela prav gotovo bili.

Po Gandijevi smrti se je v indijski politiki pojavil Vinayak Narahari, znan tudi kot Vinoba Bhave, ki ga danes lahko štejemo kot pravega naslednika

10 Ko je Nobelov odbor leta 1989 podelil Nobelovo nagrado Dalajlami, je poudaril, da je podelitev nagrade budističnemu voditelju hkrati izraz časti Mahatmi Gandiju.

Gandijevih idej in dela. Bil je eden najtesnejših Gandijevih sodelavcev, in čeprav je bil v indijski javnosti na neki način skrit za svojim vzornikom, ga je Gandhi visoko cenil in delal z njim. Zaradi aktivnosti na političnem področju so ga tedanje oblasti večkrat aretirale in zaprle. Obdobja, ko je bil zaprt, je Vinoba¹¹ izkoriščal za branje in pisanje, predvsem pa za širjenje modrosti iz *Bhagavad-gite* med zaporniki. Njegovo ime je postalo bolj znano po tistem, ko ga je Gandhi leta 1940 postavil na položaj prvega sovoditelja v novi vseindijski kampanji nenasilja zoper Angleže. Po Gandijevo smrti je Vinoba postavil tri ustanove, ki so ohranjale Gandijevo misel. Leta 1948 je ustanovil gibanje Sarvodaya Samah,¹² leta 1951 je postavil Bhudan¹³ in Gramdan.¹⁴ Ustanovil je tudi šest novih ašramov, tudi za ženske (Attali 2007, 559). Prav nasprotno pa moramo zapisati o delu aktualne vlade.

Sedanji indijski premier Narendra Modi¹⁵ počne vse, da bi Gandijevo ime in predvsem pomen njegovega dela zmanjšal; zdi se, kakor da bi bil cilj njegove vlade izničiti Gandijevo dediščino. Modijevi somišljeniki in podporniki načrtno in sistematično rušijo in umikajo Gandijev vpliv in pomen iz indijske zgodovine ter odpirajo pot razplamtevanju vseh starih nasprotij in sovraštev med konservativnimi in zmernimi muslimani na eni in enako razdeljenimi hinduisti na drugi strani. Odpira se zelo nevarna in burna razprava o veri. Današnja realnost v Indiji se kaže v dejstvih: zastrašujoče naraščanje zlorabljanja žensk, vse močnejši avtoritarni značaj države, krivično zapiranje ljudi, ki se drznejše uprejo avtoritarizmu, verski fanatizem in prilagajanje zgodovine tolmačenju tistih, ki želijo spremeniti Indijo v trdnjavo hindujskega nacionalizma. (Baković 2022, 6)

11 Vinoba je izvrstno obvladal sanskrt in slovi po svojem prevodu *Bhagavad-gite* v jezik marathi.

12 Družba v korist vseh.

13 Dar zemlje.

14 Dar vasi.

15 Za predsednika indijske vlade je bil izvoljen leta 2014.

Sklep

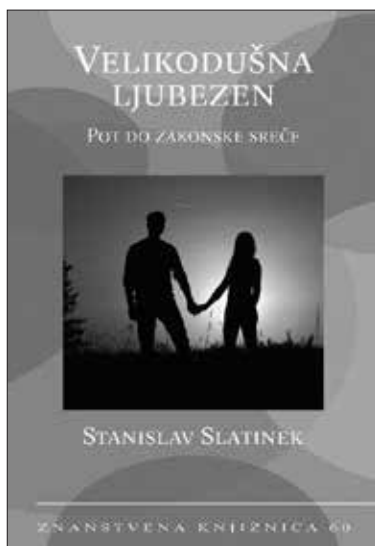
Gandi je kazal zelo malo zanimanja za akademsko filozofijo. Kadar je bil soočen z izrazitimi filozofskimi vprašanji, se je običajno umaknil s trditvijo, da bo ta vprašanja raje prepustil filozofom. Raje govorimo o Gandijevi veri. Ko se človek znajde v odnosu do Presežnosti (Osredkar 2022, 566), mu vera ne pusti ne biti dejaven v družbi. Zato lahko trdimo, da je vir Gandijeve satjagrahe vera oz. religija. Žal tudi današnji svet želi politične, ekonomske in verske spore reševati z nasiljem. Vsi pa izkušamo, da nasilje rodi nasilje, in zagotovo tudi danes v družbi ne bo razumevanja in miru brez satjagrahe. Za to miselnost pa potrebujemo novega Gandija. Ali pa potrebujemo »ljudi vere«. Priznati si moramo, da je bil edina doslej uspešna ponovitev Gandijeve satjagrahe boj dr. Martina Luthra Kinga za enakopravnost in priznanje pravic Afroameričanov. Trdno pa upamo, da ni bila zadnja. »Prepričani smo, da je človeka ustvaril odnos in da bo človeški rod obstal, dokler bo človek v odnosu do drugega sebe prepoznaval kot osebo in v tem istem odnosu tudi odnos do Presežnega.« (Osredkar 2022, 570) To je temelj satjagrahe in to je lahko edini temelj svetovnega miru. Če je uspelo Gandiju, lahko uspe tudi nam.

Reference

- Attali, Jacques.** 2007. *Gandhi ou l'aveil des humiliés*. Pariz: Fayard.
- Baković, Torana.** 2022. Kaj je nameraval povedati Salman Rushdie. *Delo*, 16. 8.: 6.
- Brock, Peter.** 1983. *The Mahatma and mother India: essays on Gandhi's non-violence and nationalism*. Ahmedabad: Navajivan publishing house.
- Felc, Nataša.** 1999. *Gandhijeve poti nenasilja*. Diplomsko delo. Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani.
- Gandhi, Mohandas Karamchand.** 1933. *Speeches and Writings*. 4. izdaja. Madras: Natesan&Co.
- . 1969. *La voie de la non-violence*. Pariz: Gallimard.
- . 2000. Izbrani politični spisi. V: Janez Krek, ur. *Gandhi in Satjagraha*, 71–149. Ljubljana: Društvo za teoretsko psihoanalizo.
- . 2010. *Avtobiografija: zgodba o mojih eksperimentih z resnico*. Ljubljana: Modrijan.
- . 2019. *Du devoir de désobéissance civile*. Pariz: Edition Payot&Rivages.
- Lassier, Suzanne.** 2000. *Gandhi et la non-violence*. Pariz: Editions du Seuil.
- Nicholson, Michael.** 1995. *Mahatma Gandhi: mož, ki je osvobodil Indijo in pokazal svetu pot do sprememb brez nasilja*. Celje: Mohorjeva družba.
- Osredkar, Mari Jože.** 2022. Odnos kot človekova izkušnja Presežnosti. *Bogoslovni vestnik* 82/3: 561–571. <https://doi.org/10.34291/bv2022/03/osredkar>.
- Petkovšek, Robert.** 2021. Kaj je etika in zakaj ravnati etično? *Bogoslovni vestnik* 81/4: 991–998. <https://doi.org/10.34291/bv2021/04/petkovsek>.
- Privat, Edmond.** 1997. *Gandhijevo življenje*. Celovec: Mohorjeva družba.
- Skralovnik, Samo.** 2021. Gorje tistemu, ki bi Božjo besedo spreminjal ali po svoje prevajal: prevajalska načela mag. Milana Holca. *Edinost in dialog* 76/2: 47–68. <https://doi.org/10.34291/edinost/76/02/skralovnik>.
- Splošni religijski leksikon.** 2007. Ljubljana: Modrijan.
- Ule, Andrej.** 2010. Gandhijevi eksperimenti z resnico, z nenasiljem in – s samim seboj. V: *Gandhi 2010*, 633–662.
- Vrbancič, Barbara.** 2008. *Vpliv Gandhija na Martina Luthra Kinga*. Diplomsko delo. Teološka fakulteta, Univerza v Ljubljani.

Znanstvena knjižnica 60

Stanislav Slatinek

Velikodušna ljubezen: pot do sreče

Sklenitev zakonske zveze in oblikovanje družine sta izraz zrele odgovornosti in resnične ljubezni. Ženin in nevesta s tem pokažeta, da sta se pripravljena do smrti zavezati izključno drug drugemu, da se cenita in v medsebojni odnos ne vstopata polovičarsko. Bogastvo knjige je v preglednem opisu vseh pomembnejših praktičnih vidikov za odločitve in sklenitev cerkvene zakonske zveze, napotkih za mirno zakonsko oziroma družinsko življenje, tekočem ter razumljivem slogu pisanja in začinenosti abstraktnega pravniškega razlogovanja s konkretnimi življenjskimi primeri. V tem bo brez dvoma dobrodošla pomoč vsem tistim, ki razmišljajo oziroma se odločajo za življenje v dvoje in oblikovanje medsebojne življenjske skupnosti. Zelo dragocena pa bo tudi za vse sodelavce v pastoralni, ki se trudijo zainteresiranim in širši javnosti približati vrednoti cerkvene zakonske zveze in krščanske družine. Rdečo nit knjige je ob tem mogoče strniti v misel, da je jasen pravni okvir, ki je napolnjen z velikodušno ljubeznijo in Božjo prisotnostjo, zagotovo pot do zakonske sreče.

(Spremna beseda Andreja Nagliča)

Ljubljana: TEOF in Ognjišče, 2018. 136 str.

ISBN 978-961-6844-64-212, 5 €